

SHIKVAH

by Muḥammad Iqbāl (1877-1938); recited in 1911
published in Bāñg-e darā, 1924; Kulliyāt pp. 163-170

METER: = - = = / - - = = / - - = = / = = (next to last long can be replaced by two shorts)

EK

kyūñ ziyāñ-kār banūñ sūd-farāmosh rahūñ
fīkr-e fardā nah karūñ maḥv-e ḡham-e dosh rahūñ
nāle bulbul ke sunūñ aur hamah-tan gosh rahūñ
ham-navā maiñ bhī ko'ī gul hūñ kih ḡhāmosh rahūñ
jur'at-āmoz mirī tāb-e suḡhan hai mujh ko
shīkvah allāh se ḡhākam ba-dahan mujh ko

DO

hai bajā shevah-e taslīm meñ mashhūr haiñ ham
qīṣṣah-e dard sunāte haiñ kih majbūr haiñ ham
sāz-e ḡhāmosh haiñ faryād se ma'mūr haiñ ham
nālah ātā hai agar lab pah to ma'zūr haiñ ham
ay ḡhudā shīkvah-e arbāb-e vafā bhī sun le
ḡhūgar-e ḡamd se thoṛā-sā gilā bhī sun le

TĪN

thī to maujūd azal se hī tirī zāt-e qadīm
phūl thā zeb-e chaman par nah pareshāñ thī shamīm
sharḡ inṣāf hai ay ṣāḡīb-e alṡāf-e 'amīm
bū-e gul phailtī kis ṡarḡ jo hotī nah nasīm
ham ko jam'iyat-e ḡhāṡir yih pareshāñ thī
varnah ummat tīre maḡbūb kī dīvāñ thī

CHĀR

ham se pahle thā 'ajab tere jahāñ kā manṡar
kahīn masjūd the patthar kahīñ ma'būd shajar
ḡhūgar-e paikar-e maḡsūs thī insān kī naṡar
māntā phir ko'ī an-dekhe ḡhudā ko kyūñ-kar
tujh ko ma'lūm hai letā thā ko'ī nām tirā
quvvat-e bāzū-e muslim ne kiyā kām tirā

PĀNCH

bas rahe the yahīñ saljūq bhī tūrāñ bhī
ahl-e chīñ chīn meñ īrāñ meñ sāsāñ bhī
usī ma'mūr meñ ābād the yūñāñ bhī
usī dunyā meñ yahūdī bhī the naṡrāñ the

par tire nām pah talvār uḥā'ī kis ne
bāt jo bigrī hu'ī thī vuh banā'ī kis ne

CHHIH

the hamīfī ek tire ma'rikah ārā'oñ meñ
ḳhushkiyoñ meñ kabhī laṛte kabhī daryā'oñ meñ
dīñ azāneñ kabhī yūrap ke kalīsā'oñ meñ
kabhī afrīqah ke tapte hu'e ṣaḥrā'oñ meñ
shān ānkhōñ meñ nah jachtī thī jahān-dāroñ kī
kalimah parḥte the ham chhā'oñ meñ talvāroñ kī

SAT

ham jo jīte the to jangoñ kī muṣibat ke liye
aur marte the tire nām kī 'azmat ke liye
thī nah kuchh teḡh-zanī apnī ḥukūmat ke liye
sar ba-kaf phirte the kyā dahr meñ daulat ke liye
qaum apnī jo zar o māl-e jahāñ par martī
but-faroshī ke 'avaz but-shikanī kyūñ kartī

ĀTH

ṭal nah sakte the agar jang meñ aṛ jāte the
pā'oñ sheroñ ke bhī maidāñ se ukhar jāte the
tujh se sar-kash hu'ā ko'ī to bigar jāte the
teḡh kyā chīz hai ham top se laṛ jāte the
naqsh tauḥīd kā har dil pih biṭḥāyā ham ne
zer-e ḳhanjar bhī yih paighām sunāyā ham ne

NAU

tū hī kah de kih ukhārā dar-e ḳhaibar kis ne
shahr qaiṣar kā jo thā us ko kiyā sar kis ne
toṛe maḳhlūq ḳhudāvandoñ ke paikar kis ne
kāṭ kar rakh diye kuffār ke lashkar kis ne
kis ne ṭhañḍā kiyā ātish-kadah-e īrāñ ko
kis ne phir zindah kiya tazkirah-e yazdāñ ko

DAS

kaun-sī qaum faqat terī ṭalab-gār hu'ī
aur tere liye zaḥmat-kash-e paikār hu'ī
yākis kī shamshīr-e jahāñ-gīr jahāñ-dār hu'ī
kis kī takbīr se dunyā tirī bedār hu'ī
kis kī haibat se ṣanam sahme hu'e rahte the
muñh ke bal gir ke "hū allāhu aḥad" kahte the

GYĀRAH

ā gayā 'ain laṛā'ī meñ agar vaqt-e namāz
qiblah-rū ho ke zamīñ-bos hu'ī qaum-e ḥijāz

ek hī ṣaf meñ khare ho ga'e maḥmūd o ayāz
nah ko'ī bandah rahā aur nah ko'ī bandah-navāz
bandah o ṣāhib o muḥtāj o ḡhanī ek hu'e
terī sarkār meñ pahuñche to sabhī ek hu'e

BĀRAH

maḥfil-e kaun-o-makāñ meñ saḥar o shām phire
mai-e tauḥīd ko le kar ṣifat-e jāṃ phire
koh meñ dasht meñ le kar terā paiḡhām phire
aur ma'lūm hai tujh ko kabhī nā-kām phire
dasht to dasht haiñ daryā bhī nah chhoṛe ham ne
baḥr-e zulmāt meñ daurā diye ghoṛe ham ne

TERAH

ṣafḥah-e dahr se bāṭil ko miṭāyā ham ne
nau'-e insāñ ko ḡhulāmī se chhuṛāyā ham ne
tere ka'be ko jabīnoñ se basāyā ham ne
tere qur'ān ko sīnoñ se lagāyā ham ne
phir bhī ham se yih gilā hai kih vafā-dār nahīñ
ham vafā-dār nahīñ to bhī tū dil-dār nahīñ

CHAUDAH

ummateñ aur bhī haiñ un meñ gunah-gār bhī haiñ
'ujz-vāle bhī haiñ mast-e mai-e pindār bhī haiñ
un meñ kāhil bhī haiñ ḡhāfil bhī haiñ hush-yār bhī haiñ
saikaroñ haiñ kih tire nām se bezār bhī haiñ
raḥmateñ haiñ tirī aḡhyār ke kāshānoñ par
barq girtī hai to bechāre musalmānoñ par

PANDRAH

but ṣanam-ḡhānoñ meñ kahte haiñ musalmān ga'e
hai ḡhushī un ko kih ka'bah ke nigah-bān ga'e
manzil-e dahr se ūñṭoñ ke ḡhudī-ḡhvān ga'e
apnī baḡhloñ meñ dabā'e hu'e qur'ān ga'e
ḡhandaḡh-zan kufr hai aḡsās tujhe hai kih nahīñ
apnī tauḥīd kā kuchh pās tujhe hai kih nahīñ

SOLAH

yih shikāyat nahīñ haiñ un ḡhazāne ma'mūr
nahīñ maḥfil meñ jinheñ bāt bhī karne kā sha'ūr
qaḡh to yih hai kih kāfir ko mileñ ḡhūr o quṣūr
aur bechāre musalmāñ ko faqaṭ va'dah-e ḡhūr
ab vuh alṭāf nahīñ ham pah 'ināyāt nahīñ
bāt yih kyā hai kih pahlī sī madārāt nahīñ

SATTRAH

kyuñ musalmānoñ meñ hai daulat-e dunyā nā-yāb
tirī qudrat to hai vuh jis kī nah ḥad hai nah ḥisāb
tū jo chāhe to uṭhe sīnah-e ṣaḥrā se ḥubāb
rahrav-e dasht ho sailī-zadah-e mauj-e sarāb
ṭaʿn-e aḡhyār hai rusvāʾī hai nā-dārī hai
kyā tire nām pih marne kā ʿavaz ḵhvārī hai

ATHĀRAH

banī aḡhyār kī ab chāhne-vālī dunyā
rah gaʾī apne liye ek ḵhayālī dunyā
ham to ruḵṣat huʿe auroñ ne sañbhālī dunyā
phir nah kahnā huʾī tauḥīd se ḵhālī dunyā
ham to jīte haiñ kih dunyā meñ tirā nām rahe
kahīñ mumkin hai kih sāqī nah rahe jām rahe

UNNĪS

terī maḥfil bhī gaʾī chāhne-vāle bhī gaʿe
shab kī āheñ bhī gaʾīñ ṣubḥ ke nāle bhī gaʿe
dīl tuḡhe de bhī gaʿe apnā ṣilah le bhī gaʿe
ā ke baiṭhe bhī nah the aur nikāle bhī gaʿe
āʿe ʿushshāq gaʿe vaʿdah-e fardā le kar
ab unheñ ḍhūñḍ chirāḡh-e ruḵh-e zebā le kar

BĪS

dard-e lailā bhī vuhī qais kā pahlū bhī vuhī
najd ke dasht o jabal meñ ram-e āhū bhī vuhī
ʿishq kā dīl bhī vuhī ḥusn kā jādū bhī vuhī
ummat-e aḥmad-e mursal bhī vuhī tū bhī vuhī
phir yih āzurdagī-e ḡhair-sabab kyā maʿnī
apne shaidāʾoñ pih yih chashm-e ḡhazab kyā maʿnī

IKKĪS

tuḡh ko chhoṛā kih rasūl-e ʿarabī ko chhoṛā
but-garī peshah kiyā but-shikanī ko chhoṛā
ʿishq ko ʿishq kī āshuftah-sarī ko chhoṛā
rasm-e salmān o uvais-e qaranī ko chhoṛā
āḡ takbīr kī sīnoñ meñ dabī rakhte haiñ
zindagī mišl-e bilāl ḥabashī rakhte haiñ

BĀʾĪS

ʿishq kī ḵhair vuh pahlī-sī adā bhī nah saḥī
jādah-pemāʾī-e taslīm o raḡā bhī nah saḥī
muzṭarib dīl ṣifat-e qiblah-numā bhī nah saḥī
aur pābandī-e ʿaʾīn-e vafā bhī nah saḥī
kabḥī ham se kabḥī ḡhairoñ se shināsāʾī hai
bāt kahnī kī nahīñ to bhī tū harjāʾī hai

TE'IS

sar-e fārāñ pah kiyā dīn ko kāmīl tū ne
ik ishāre meñ hazāroñ ke li'e dil tū ne
ātish-andoz kiyā 'ishq kā ḥāşil tū ne
phūñk dī garmī-e rukhsār se maḥfil tū ne
āj kyūñ sīne hamāre sharar-ābād nahīñ
ham vuhī soḳhtah-sāmāñ haiñ tujhe yād nahīñ

CHAUBĪS

vādī-e najd meñ vuh shor-e salāsil nah rahā
qais dīvānah-e nazzārah-e maḥmil nah rahā
ḥauşlah vuh nah rahe, ham nah rahe, dil nah rahā
ghar yih ujṛā hai kih tū raunaq-maḥfil nah rahā
ay ḳhush-āñ roz kih ā'ī o ba-şad-nāz ā'ī
be-ḥijābānah sū-e maḥfil-e mā bāz ā'ī

PACHCHĪS

bādah-kash ḡhair haiñ gulshan meñ lab-e jū baiṭhe
sunte haiñ jān-ba-kaf naḡmah-e kū-kū baiṭhe
dūr hangāmāh-e gulzār se yak sū baiṭhe
tere dīvāne bhī haiñ muntaẓir-e "hū" baiṭhe
apne parvānoñ ko phir zauq-e ḳhud-afrozī de
barq-e derīnah ko farmān-e jigar-sozī de

CHHABBĪS

qaum-e āvārah 'anāñ-tāb hai phir sū-e ḥijāz
le uṛā bulbul-e be-par ko maẓāq-e parvāz
muẓtarīb bāḡh ke har ḡhunche meñ hai bū-e niyāz
tū żarā chheṛ to de tishnah-e mizṛāb hai sāz
naḡhme betāb haiñ tāroñ se nikalne ke liye
ṭūr muẓtar hai usī āḡ meñ jalne ke liye

SATTĀ'IS

mushkileñ ummat-e marḥūm kī āsāñ kar de
mor-e be-māyah ko ham-dosh-e sulaimāñ kar de
jins-e nāyāb-e muḥabbat ko phir arzāñ kar de
hind ke dair-nashīnoñ ko musalmāñ kar de
jū-e ḳhūñ mī-chakad az ḥasrat-e derīnah-e mā
mī-tapad nālah ba-nashtar-kadah-e sīnah-e mā

AṬHĀ'IS

bū-e gul le ga'ī berūn-e chaman rāz-e chaman
kyā qiyāmat hai kih ḳhud phūl haiñ ḡhammāz-e chaman
'ahd-e gul ḳhatm hu'ā ṭūṭ gayā sāz-e chaman
uṛ ga'e ḡaliyoñ se zamzamāh-pardāz-e chaman

ek bulbul hai kih hai maḥv-e tarannum ab tak
us ke sīne meñ hai naḡhmoñ kā talāṭum ab tak

UNTĪS

qumriyāñ shāḡh-e ṣanobar se gurezāñ bhī hu'īñ
pattiyāñ phūl kī jhaṛ jhaṛ ke pareshāñ bhī hu'īñ
vuh purānī ravisheñ bāḡh kī vīrāñ bhī hu'īñ
ḡāliyāñ pairahan-e barg se 'uryāñ bhī hu'īñ
qaid-e mausam se tabī'at rahī āzād us kī
kāsh gulshan meñ samajhtā ko'ī faryād us kī

TĪS

luṭf marne meñ hai bāqī nah mazā jīne meñ
kuchh mazā hai to yihī ḡhūn-e jigar pīne meñ
kitne b-etāb haiñ jauhar mire ā'īne meñ
kis qadar jalve tarapte haiñ mire sīne meñ
is gulistāñ meñ magar dekhne-vāle hī nahīñ
dāḡh jo sīne meñ rakhte hoñ vuh lāle hī nahīñ

IKTĪS

chāk us bulbul-e tanhā kī navā se dil hoñ
jāgne-vāle usī bāng-e darā se dil hoñ
ya'nī phir zindah na'e 'ahd-e vafā se dil hoñ
phir usī bādah-e derīnah ke pyāse dil hoñ
'ajamī ḡhum hai to kyā mai to ḡijāzī hai mirī
naḡhmah hindī hai to kyā lai to ḡijāzī hai mirī

=====